

**نگاهی به زندگینامه استاد
دکتر سید محمد دبیر سیاقی**

تراجم
نگاری

۵

۳

۸

انجمن آثار و معارف اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

نگاهی به زندگینامه استاد

دکتر سید محمد دبیرسیاقی

استاد بزرگوار، دکتر سید محمد دبیرسیاقی ادیب و لغت‌شناس توانا، در سال ۱۲۹۸ شمسی در محله گلبنه قزوین دیده به جهان گشود. وی در سایه خاندانی فاضل و هنرشناس پرورش یافت و تحصیلات ابتدایی را در زادگاهش به پایان رساند. پس از اتمام دوره متوسطه به دانشکده حقوق که در آن زمان علامه دهخدا ریاست آن را برعهده داشت راه یافت. ضمن آشنایی با ایشان به شعر و ادبیات فارسی روی آورد تا حدی که در آن رشته در سال ۱۳۲۴ شمسی موفق به اخذ دکترای زبان و ادبیات فارسی شد (خدمات در وزارت دارایی) که با طی نمودن مدارج و مناصب گوناگون چون ریاست دفتر اداره کل مالیاتهای مستقیم، عضویت کمیسیونهای مالیاتی، ریاست مالیة تهران، در پایان سال ۱۳۵۳ شمسی با داشتن سی و چهار سال خدمت بازنشست شد. همزمان با خدمت در وزارت دارایی از خرداد ۱۳۲۶ شمسی به همکاری با علامه دهخدا برای تألیف لغت‌نامه دهخدا دعوت شد و تا پایان حیات آن مرحوم (هفتم اسفند ۱۳۳۴ شمسی) با ایشان در تهیه و تنظیم چند حرف از لغت‌نامه (حروف ض - ط - ظ - ژ - ل) به عنوان دستیار ایشان مشغول به کار بود و پس از درگذشت علامه دهخدا نیز بنابر وصیت ایشان در کار تألیف و تهیه بقیه لغت‌نامه شرکت جست، و تا پایان سال ۱۳۵۹ شمسی که آن کتاب چاپ شد مستقیماً تهیه قسمتی از حرف «د» و حرف «پ» را عهده‌دار بود، و بر قسمتی از کارهای همکاران در سمت هیأت مقابله نظارت

می‌کرد. وقتی تألیف و تهیه لغت نامه دهخدا به پایان رسید با مقدماتی که از سال ۱۳۵۴ شمسی فراهم آورده بود، تألیف لغت نامه فارسی را با یاری گروهی از دستیاران مرحوم دهخدا آغاز کرد که اینک از آن کتاب لغت نامه عظیم متکی بر قواعد و اصول و ضوابط، هفده بخش (نزدیک دوهزار و دویست صفحه) تألیف و طبع و نشر شده است و بخشهای دیگر آن را که شاید از هفده بخش نیز درگذرد در دست تألیف دارد.

از جمله کارهای جنبی استاد، تدریس ادبیات در دانشگاه تهران، دانشکده ارتباطات، مدرسه عالی حسابداری، مدرسه عالی ادبیات و زبانهای خارجی می‌باشد. که البته به این فعالیت‌های علمی و ارزشمند باید تدریس در دانشگاه پکن و دانشگاه عین شمس مصر را نیز افزود. دکتر دبیرسیاقی در انجمن ایران‌شناسی که در سال ۱۳۲۵ شمسی به ریاست ابراهیم پورداود تأسیس شد سمت دبیری داشت و عضو علمی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی بوده و هست.

دکتر دبیرسیاقی هم اکنون در کار تألیف ادامه لغت نامه فارسی می‌باشد که گاه نیز به تحریر مقاله و تجدید طبع اثری از خویش می‌پردازد.

فهرست آثار دکتر سید محمد دبیرسیاقی:

- ۱- دیوان منوچهری دامغانی؛ چاپ ششم، با تجدیدنظر و اضافات و حروفچینی نو، ۱۳۷۱، کتابفروشی زوار.
- ۲- دیوان فرخی سیستانی؛ چاپ چهارم، ۱۳۷۱، کتابفروشی زوار.
- ۳- دیوان عنصری بلخی؛ چاپ دوم با چند قصیده اضافی،

۱۳۶۳ شمسی، کتابفروشی سنائی.

۴- دیوان لامعی گرگانی؛ چاپ دوم، ۱۳۵۵ شمسی، کتابفروشی اشرفی.

۵- دیوان شاه داعی شیرازی؛ چاپ اول، ۱۳۳۹ شمسی، کتابفروشی معرفت.

۶- دیوان دقیقی؛ چاپ سوم با اضافات در دست انتشار، کتابفروشی علمی.

۷- زراتشتنامه از کیکاوس بن کیخسرو (منسوب به زراتشت بهرام پڑو)، چاپ دوم با کشف‌الابیات و لغت‌نامه ۱۳۵۷، چاپ سوم (در دست انتشار).

۸- گنج‌بازیافته؛ چاپ دوم، ۱۳۵۶، کتابفروشی اشرفی.

۹- شاهنامه فردوسی؛ چاپ چهارم با حروفچینی نو و مقابله با چاپ شوروی و نسخه خطی قدیم کتابخانه ملی فلورانس به ضمیمه کشف‌الابیات، ۱۳۷۱، کتابفروشی و مؤسسه مطبوعاتی علمی.

۱۰- پیشاهنگان شعرفارسی؛ چاپ سوم، ۱۳۷۰، مؤسسه مطبوعاتی علمی.

۱۱- برگزیده اشعار منوچهری؛ چاپ چهارم، ۱۳۶۵ شمسی، مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر.

۱۲- برگزیده اشعار عنصری؛ چاپ چهارم، ۱۳۶۵، مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر.

۱۳- دیوان کامل دهخدا؛ چاپ چهارم، کتابفروشی تیرازه، ۱۳۷۱ شمسی.

۱۴- کشف‌الابیات شاهنامه فردوسی؛ چاپ اول از انتشارات انجمن آثار ملی ایران، مجلد اول ۱۳۴۷ و مجلد دوم ۱۳۵۰ شمسی، چاپ دوم ضمیمه چاپ چهارم شاهنامه، ۱۳۷۱

شمسی.

۱۵- پنجاه لطیفه؛ (نثر از عبید زاکانی) نظم از دکتر سید محمد دبیرسیاقی، چاپ اول، ۱۳۵۴ شمسی، چاپ دوم ضمیمه مجموعه اشعار.

۱۶- رگ رگی از آب شیرین و آب شور؛ (مجموعه اشعار، به انضمام پنجاه لطیفه) از دکتر سید محمد دبیرسیاقی، ۱۳۶۹ شمسی.

۱۷- نزهة القلوب حمد الله مستوفی (بخش جغرافیا)، چاپ اول ۱۳۳۶ شمسی کتابفروشی طهوری، چاپ دوم در دست انتشار.

۱۸- سفرنامه ناصر خسرو؛ چاپ اول ۱۳۳۵، چاپ دوم ۱۳۴۰، چاپ سوم به قطع جیبی ۱۳۴۴، چاپ چهارم از انتشارات انجمن آثار ملی ایران با حروفچینی جدید و اضافات و تعلیقات و فهرس و لغت نامه ۱۳۵۴، چاپ پنجم به طریقه افست ۱۳۶۰، چاپ ششم ۱۳۶۳ و چاپ هفتم ۱۳۷۰، کتابفروشی زوار.

۱۹- سفرنامه خوزستان حاج نجم الملک؛ چاپ اول ۱۳۴۱ شمسی، چاپ دوم ۱۳۶۲ کتابفروشی علمی.

۲۰- سفرنامه مکه حاج مخبر السلطنه هدایت؛ چاپ اول ۱۳۶۸ شمسی کتابفروشی تیراژه.

۲۱- جامع التواریخ رشیدی؛ (بخش اسماعیلیه)، چاپ اول ۱۳۳۷، چاپ دوم با تجدیدنظر و اضافات ۱۳۶۶ شمسی، کتابفروشی البرز.

۲۲- جامع التواریخ رشیدی؛ (بخش غزنویان و سامانیان)، چاپ اول ۱۳۳۸، چاپ دوم ۱۳۶۹ شمسی، در دست انتشار.

۲۳- جامع التواریخ رشیدی؛ (بخش تاریخ فرنگ)، چاپ اول ۱۳۳۸، چاپ دوم ۱۳۶۹ شمسی، در دست انتشار.

۲۴- زندگانی سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه؛ چاپ اول ۱۳۴۴، چاپ دوم ۱۳۵۶، مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر.

۲۵- تاریخ ایران عباس اقبال آشتیانی؛ (از آغاز اسلام تا عصر حاضر)، چاپ اول ۱۳۴۶، چاپ دوم ۱۳۵۳ چاپ سوم ۱۳۵۷، کتابفروشی خیام.

۲۶- فهرست اعلام و اماکن و قبایل کتاب حبیب‌السیر؛ چاپ اول ۱۳۳۳ شمسی، چاپ دوم ۱۳۵۳ و چاپ سوم ۱۳۵۶ شمسی، کتابفروشی خیام.

۲۷- گزیده تاریخ بیهقی؛ چاپ اول ۱۳۴۸ شمسی، چاپ دوم ۱۳۵۲، چاپ سوم ۱۳۵۶، چاپ چهارم ۱۳۶۹، مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر.

۲۸- به‌گزیده تاریخ بیهقی، چاپ ۱۳۴۵ شمسی کتابفروشی زوار.

۲۹- لغت نامه اسدی؛ (لغت فرس اسدی)، چاپ اول براساس چاپ پاول هرن، متکی بر نسخه خطی مورخ ۷۳۳ مضبوط در کتابخانه واتیکان، ۱۳۳۶ شمسی، چاپ دوم ۱۳۵۷، کتابخانه طهوری.

۳۰- غیاث اللغات؛ (در دو مجلد)، چاپ اول سال ۱۳۳۸ شمسی کتابفروشی معرفت.

۳۱- چراغ هدایت؛ چاپ اول سال ۱۳۳۸ شمسی، کتابفروشی معرفت.

۳۲- ترجمان القرآن جرجانی؛ چاپ اول ۱۳۳۴ شمسی، چاپ دوم ۱۳۵۷، بنیاد قرآن.

۳۳- مجمع الفرس سروری کاشانی؛ (تحریر کامل در سه مجلد)، چاپ اول ۱۳۳۹ تا ۱۳۴۱ شمسی، چاپ فهرست لغات و ترکیبات ۱۳۶۸ و چاپ دوم تمام کتاب در دست انتشار، مؤسسه

مطبوعاتى علمى.

۳۴- السامى فى الاسامى ميدانى؛ (متن عكسى چاپ بنياد فرهنگ ايران ۱۳۴۵ شمسى).

۳۵- فهرست الفبايى لغات فارسى با معادل عربى آنها به ضميمه «الابانه» در شرح السامى فى الاسامى با فهرست الفبايى لغات فارسى آن شرح چاپ بنياد فرهنگ ايران ۱۳۵۴ شمسى.

۳۶- ملخص اللغات حسن خطيب كرماني با فهرست الفبايى لغات فارسى آن (باهمكارى دكتور غلامحسين يوسفى)، تهران ۱۳۶۲ از انتشارات بنياد فرهنگ ايران.

۳۷- لغت نامه فارسى؛ (عظيمترين لغت زبان فارسى با شواهد نظمى و نثرى تاريخى در سه قطع رحلى با شواهد تاريخى و وزيرى بدون شواهد و رقى با اختصار در برخى از لغات و تركيبات. باهمكارى گروهى از همكاران مؤسسه لغت نامه دهخدا)، حرف آ (هفت بخش) و الف (شش بخش) تاكنون منتشر شده و بقيه در دست تاليف و طبع و نشر است.

۳۸- فرهنگها و فرهنگ گونه ها؛ (مشمول بر معرفى حدود پانصد فرهنگ فارسى با شرح فارسى يا با شرح به يکى از زبانهاى عربى، تركى، فرانسه، انگليسى، روسى، آلمانى، چينى، ژاپنى، ايتاليائى، لاتينى و فرهنگهاى موضوعى و گويش هاى محلى). از انتشارات اسپرک، ۱۳۶۹ شمسى و انتشارات آريا، چاپ دوم ۱۳۷۵ شمسى.

۳۹- گزیده امثال و حکم دهخدا؛ چاپ اول ۱۳۵۷، چاپ دوم ۱۳۵۸، چاپ سوم ۱۳۶۴، چاپ چهارم ۱۳۶۸، کتابفروشى تیراژه، چاپ پنجم ۱۳۷۱، کتابفروشى تیراژه.

۴۰- ترجمه ديوان لغات الترك محمود کاشغرى به فارسى ترتيب الفبايى، مشمول بر پنج هزار و صد لغت تركى با معادل

فارسی و عربی آن، در دست چاپ توسط انجمن تاریخی فرهنگی.

۴۱- امثال مندرج در دیوان لغات‌الترک با ترجمه و معادل عربی و معادل یا معادل‌های فارسی امثال. (آماده چاپ)

۴۲- کشف‌الآیات قرآن کریم (براساس کشف‌الآیات فلوگل)، چاپ اول به قطع وزیری جداگانه و چاپ دوم ضمیمه قرآن کریم به قطع رحلی، کتابفروشی اقبال.

۴۳- کشف‌الابیات گرشاسب‌نامه اسدی طوسی؛ (براساس چاپ مرحوم یغمایی)، آماده چاپ.

۴۴- کشف‌الابیات خسرو شیرین نظامی؛ براساس چاپ سوم وحید و امیرکبیر، آماده چاپ.

۴۵- کشف‌الابیات لیلی و مجنون نظامی؛ براساس چاپ سوم وحید و امیرکبیر، آماده چاپ.

۴۶- کشف‌الابیات هفت پیکر نظامی؛ براساس چاپ سوم وحید و امیرکبیر، آماده چاپ.

۴۷- کشف‌الابیات مخزن‌الاسرار نظامی؛ براساس چاپ سوم وحید و امیرکبیر، آماده چاپ.

۴۸- کشف‌الابیات اقبال‌نامه نظامی؛ براساس چاپ وحید و امیرکبیر، آماده چاپ.

۴۹- کشف‌الابیات شرف‌نامه نظامی؛ براساس چاپ وحید و امیرکبیر، آماده چاپ.

۵۰- کشف‌الابیات زراتشت‌نامه؛ (ضمیمه چاپ دوم و سوم زراتشت‌نامه).

۵۱- کشف‌الابیات مثنوی مولوی؛ براساس چاپ نیکلسون، ۱۳۷۱ شمسی، مؤسسه مطبوعاتی علمی.

۵۲- دستور زبان فارسی؛ چاپ اول ۱۳۴۵، چاپ دوم

۱۳۴۵، چاپ سوم ۱۳۴۷، چاپ چهارم ۱۳۴۹، چاپ پنجم ۱۳۵۱ و چاپ ششم ۱۳۵۲ شمسی، کتابفروشی زوار.
۵۳- شانزده رساله شاه داعی شیرازی؛ ۱۳۴۰ شمسی، کتابفروشی علمی.

۵۴- مثنوی از خروار؛ نمونه نثرهای به جا مانده از قرن چهارم هجری، ۱۳۴۵ شمسی، کتابفروشی علمی.

۵۵- مثنوی از خروار؛ نمونه نثرهای به جا مانده از قرن پنجم هجری، ۱۳۴۵ شمسی، کتابفروشی علمی.

۵۶- مثنوی از خروار؛ نمونه نثرهای به جا مانده از قرن ششم هجری، آماده چاپ.

۵۷- نمونه نثرهای دلاویز و آموزنده فارسی؛ (آثار معاصران)، مجلد اول و دوم، چاپ اول ۱۳۴۴، چاپ دوم ۱۳۴۴، چاپ سوم ۱۳۴۵، چاپ چهارم ۱۳۴۷، چاپ پنجم ۱۳۵۱، چاپ ششم ۱۳۵۳، چاپ هفتم ۱۳۵۷، کتابفروشی زوار.

۵۸- نمونه نثرهای دلاویز و آموزنده فارسی؛ (آثار پیشینیان)، مجلد اول و دوم، چاپ اول ۱۳۴۵ شمسی، چاپ دوم ۱۳۴۷ شمسی، چاپ سوم ۱۳۴۹، کتابفروشی زوار.

۵۹- نمونه‌های نظم و نثر فارسی؛ با همکاری مرحومان دکتر بحرالعلومی، دکتر فرزاد پور (در دو مجلد)، چاپ اول ۱۳۵۶، چاپ دوم ۱۳۶۰، چاپ سوم ۱۳۶۲، دانشگاه سپاهیان انقلاب.
۶۰- جشن سده؛ با همکاری اعضای انجمن ایران شناسی، ۱۳۲۴ شمسی.

۶۱- مجموعه مقالات عباس اقبال آشتیانی؛ چاپ ۱۳۵۰ شمسی، کتابفروشی خیام.

۶۲- مقالات عباس اقبال آشتیانی؛ مجلد اول مشتمل بر ۵۲ مقاله، ۱۳۶۹ شمسی، دنیای کتاب.

۶۳- مقالات عباس اقبال آشتیانی؛ مجلد دوم مشتمل بر ۶۴ مقاله، ۱۳۶۹، آماده نشر.

۶۴- مقالات عباس اقبال آشتیانی؛ مجلد سوم مشتمل بر ۶۰ مقاله، ۱۳۶۹، آماده نشر.

۶۵- مقالات عباس اقبال آشتیانی؛ مجلد چهارم، در دست طبع.

۶۶- مقالات عباس اقبال آشتیانی؛ مجلد پنجم، در دست طبع.

۶۷- داستان بهرام چوبینه؛ با ابیاتی از شاهنامه فردوسی، ۱۳۶۹ شمسی، انتشارات مهتاب.

۶۸- تذکرةالملوک درباره تشکیلات اداری و مشاغل و مناصب دوران صفویه؛ چاپ اول ۱۳۳۲، چاپ دوم ۱۳۴۳ شمسی، چاپ سوم همراه سازمان حکومت صفویه ۱۳۶۷ شمسی، مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر.

۶۹- مقالات دهخدا؛ مجلد اول، چرند و پرند و مجمع الامثال، چاپ اول ۱۳۵۸، چاپ دوم ۱۳۶۲، چاپ سوم ۱۳۶۵، چاپ چهارم ۱۳۶۸ شمسی، کتابفروشی تیراژه.

۷۰- مقالات دهخدا؛ مجلد دوم، مقالات سیاسی به همراه خاطرات دهخدا، چاپ اول ۱۳۶۴ شمسی، چاپ دوم ۱۳۶۸، از انتشارات کتابفروشی تیراژه.

۷۱- خاطراتی از دهخدا و از زبان دهخدا؛ چاپ اول ۱۳۵۹، چاپ دوم ضمیمه مجلد دوم مقالات دهخدا.

۷۲- مجموعه قوانین مورد عمل مالیات بر درآمد؛ تاسال ۱۳۴۴ شمسی، ۱۳۴۴ شمسی.

۷۳- فارسی سرکوهی؛ ۱۳۶۷ شمسی، همراه یادواره دکتر محمود افشار یزدی.

۷۴- داستان‌های چینی؛ ترجمه «جان خون نین» و «لیوبائوزین» از چینی، ۱۳۷۱ شمسی.

۷۵- رباعیات زبان فارسی؛ حدود بیست هزار رباعی به ترتیب الفبایی و تاریخی، آماده چاپ.

۷۶- صد سلسله (در شرح نامها و عناوین و مدت حکومت شاهان ایران)، آماده چاپ.

۷۷- سفرنامه چین؛ آداب و رسوم تاجیکان چین و مجموعه لغات و ترکیبات و قواعد زبان فارسی سرکوهی، آماده چاپ.

۷۸- گفتارهای آموزنده ودلاویز فارسی معاصران؛ برای دانشجویان فارسی خوان خارجی، مؤسسه انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.

۷۹- ره آورد سفر؛ گزیده سفرنامه ناصر خسرو، ۱۳۷۰ شمسی، انتشارات سخن.

۸۰- داستانهای شاهنامه؛ مؤسسه مطبوعاتی علمی، ۱۳۷۰ شمسی و ۱۳۷۱ (شش داستان منتشر شده و بقیه در دست طبع است).

۸۱- سخن گستر سیستان؛ انتشارات سخن، گزیده استاد فرخی سیستانی، ۱۳۷۱ شمسی، ۱۳۷۳ شمسی.

۸۲- شادیهها و تصویرها؛ انتشارات سخن، گزیده اشعار منوچهری دامغانی، ۱۳۷۱ شمسی، ۱۳۷۳ شمسی.

۸۳- گلچینی از دیوان تاجر قزوینی؛ در دست انتشار، کتابفروشی طه قزوین، ۱۳۷۵ شمسی.

۸۴- برگزیده‌هایی از شاهنامه فردوسی؛ مؤسسه انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، (زیر چاپ).

کتابخانه شخصی
تاریخ نسیم و لیلی

